

**XIII. ULUSLARARASI
BÜYÜK TÜRK DİLİ KURULTAYI
BİLDİRİLERİ KİTABI**

**VARŞOVA - POLONYA
25-28 EYLÜL 2018**

İ.D. Bilkent Üniversitesi
Yunus Emre Enstitüsü
Türkiye Azerbaycan Dostluk İşbirliği Dayanışma Vakfı
Polonya Varşova Üniversitesi

XIII. ULUSLARARASI BÜYÜK TÜRK DİLİ KURULTAYI BİLDİRİLERİ KİTABI

25-28 Eylül 2018

Varşova - Polonya

Edit6rler

Dr. Âbide DOĞAN

Dr. Rasim 6ZY6REK

Dr. AyĐeg6l CELEPOĞLU

Dr. Yasemin DİNÇ KURT

Dr. Koray 6ST6N

Grafik Tasarım

M.A Mine Nihan DOĞAN

Sayfa D6zeni

M. A Ece Zeynep DOĐANAY

ISBN: 978-605-9788-27-4

Baskı Sayısı: 140

Baskı: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Ticaret A.Đ.

Basım Tarihi: Aralık 2018

Yayıncı Sertifika No: 27028

Matbaa Sertifika No: 13563

ONURSAL BAŐKAN

Ali DOĞRAMACI

Bilkent Üniversitesi ve Mütavelli Heyet Başkanı

Şeref ATEŞ

Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

Enver HASANOĞLU

Türkiye Azerbaycan Dostluk İşbirliği Dayanışma Vakfı Başkanı

KURULTAYI DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Rasim ÖZYÜREK

Bilkent Üniversitesi, ANKARA-TÜRKİYE

Piotr TARACHA

Varşova Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Dekanı – POLONYA

Tayfun KALKAN

Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji Birimi Müdür Vekili, ANKARA-TÜRKİYE

Öztürk EMİROĐLU

Varşova Yunus Emre Enstitüsü Müdürü- POLONYA

Agata Bareja STARZYNSKA

Varşova Üniversitesi Türk Araştırmaları ve Orta Asya Böl. Bşk.-POLONYA

BİLİM KURULU

Dr. Âbide DOĞAN

Dr. Hamza ZÜLFİKAR

Dr. Oktay Ahmed AYBERK

Dr. Abdurrahman GÜZEL

Dr. Hatice ŞAHİN

Dr. Osman HORATA

Dr. Agata BAREJA STARZYNSKA

Dr. Henryk JAKNOWSKI

Dr. Ömer ÖZKAN

Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ

Dr. İlhan ERDEM

Dr. Özay KARADAĞ

Dr. Alfiya YUSUPOVA

Dr. İsmet ÇETİN

Dr. Öztürk EMİROĐLU

Dr. Arif AGO

Dr. Jerzy TULISOW

Dr. Paşa YAVUZARSLAN

Dr. Aygöl HACİYEVA

Dr. Kamil VELİYEV

Dr. Ramiz ASKER

Dr. Aysu ATA

Dr. Kerima FİLAN

Dr. Rasim ÖZYÜREK

Dr. Ayşegül CELEPOĞLU

Dr. Kerime ÜSTÜNOVA

Dr. Roza EYVAZOVA

Dr. Aziz GÖKÇE

Dr. Mahbuba MAMMADOVA

Dr. Sedat SEVER

Dr. Bayram BAŞ

Dr. Mahir KALFA

Dr. Siham Abdulmajeed AHMED

Dr. Celal DEMİR

Dr. Möhsün NAĐISOYLU

Dr. Şükrü Haluk AKALIN

Dr. Elçin MEMMEDOV

Dr. Muammer NURLU

Dr. Tadeusz MAJDA

Dr. Ewa Sieminec GOLAS

Dr. Mustafa ÖNER

Dr. Zeki KAYMAZ

Dr. Eyüp AKMAN

Dr. Naciye YILDIZ

Dr. Zühâl YÜKSEL

Dr. Fatih KIRIŐÇIOĐLU

Dr. Necati DEMİR

Dr. Gızılğül ABDULLAYEVA

Dr. Necmi AKŐİT

Dr. Gürer GÜLSEVİN

Dr. Nizami CAFEROV

Dr. Halit KARATAY

“Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca etkindir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki, bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.”

Mustafa Kemâl ATATÜRK

“Türk Milletinin dili Türkçedir. Türk Dili Kurultaylarında dünya dil bilginleri birlikte olacaklarına, Türk dili ile ilgili birçok güçlüklerin çözümünü kolaylaştıracaklarına tüm kalbimle inanıyorum.”

24 Eylül 2009

Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI
Bilkent Üniversitesi Kurucusu

ÖN SÖZ

Sayın T.C Polonya Varşova Büyük Elçim, Sayın Varşova Üniversitesi rektörü, Dekanları, Sayın Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Şeref Ateş ve Ekibi, Sayın Gazi Üniversitesi önceki Rektörü ve Türkiye Azerbaycan Dostluk İşbirliği ve Dayanışma Vakfı Başkanı Enver Hasanoğlu, değerli basın mensupları, akademisyenlerimiz, konuklar ve öğrenciler XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayına hoş geldiniz.

Bilimsel nitelikli geniş katılımlı uluslararası bir etkinlik olan XIII. Uluslararası büyük Türk Dili kurultayı Türk Dili ile ilgili gelişmeleri görüşmek, yeni tespitler tartışmak amacıyla düzenlenmiştir. Kurultayımıza Türkiye, Azerbaycan, Irak, Bosna Hersek, Rusya, Polonya, Kazan, Özbekistan, Belçika, Kosova, Sırbistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gibi ülkelerden toplam 259 akademisyen kurultayımıza bildiri ile başvurmuşlar. Bilim Kurulu üyelerince titiz bir inceleme ve değerlendirme sonucu 120 bildiri kabul görmüş ve kurultayda sözlü olarak sunulmasına karar verilmiştir.

Milli şuurun ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için Türk Ulusunu olarak dil ve tarih uğrunda dün olduğu gibi bugünde var gücümüzle çalışmaya mecburuz. Güzel Türkçemizi iyi tanımayanlar, Türkçenin zenginliğinden habersiz olanlar, dilin tarihi ve coğrafi gelişimini bilmeyenler, farkında olmayanlar bugün dünyada Türkçe öğrenmeye olan rağbeti bilmeyenler için belki de bu söz abartılı bir söz olabilir. Ama gerçek böyle değil. Gerçekleri bilmeden, bilgi sahibi olmadan ulaşmak mümkün değil. Onun için biraz tarihimize bakmak Türkçenin özelliklerini tanımak, dünyaya yüzümüzü çevirerek Türkçe öğrenmeye olan rağbeti görmek bence yeterlidir. Bir dil dünya dili nasıl olur, bir dilin dünya dili olmasının da öncelikle siyasi, askeri, ekonomik ve teknolojik gücün çok önemli bir rolü vardır.

XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı'nda, dil becerileri ve dil bilgisi öğretimi, iki dillilik ve iki kültürlülük, Türk ve yabancı uyruklulara Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı, dil bilimi, dil politikaları, Türkiye Türkçesi ve ağızları, çağdaş Türk lehçeleri, tarihi Türk lehçeleri, Türk dili ve edebiyatı öğretimi, Türk dili tarihi, söz varlığı gibi dilimizin bütün çalışma alanlarını kapsayan konular işlenecek.

Bu kurultaya bildirileri ile katılan tüm akademisyenlerin dil bayramını kutluyor, saygılar sunuyorum.

Dr. Rasim Özyürek

XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Düzenleme Kurulu Başkanı

Sayın Büyükelçimiz, Sayın Konuklar, değerli bilim insanlarımız, Sevgili öğrencilerimiz, Türkiye’de 1932’deki ilk Türk Dili Kurultayı’nın açılış günü olan 26 Eylül, ülkemizde ve yurt dışı temsilciliklerimizde “Dil Bayramı” olarak kabul edildiği hepimizin bilgileri dahilindedir.

Ulusların kültürlerini, medeniyetlerini oluşturan iki temel meseleden birinin ortak dil, ortak kültürdür. “Bilindiği gibi aslında dilin en fazla ilgili olduğu yer, gönül dilidir. Her medeniyetin ortaya koymuş olduğu dil, aslında bir gönül coğrafyasından beslenir. Konuştuğumuz her sözcüğün zihin dünyamızda bir karşılığı var. Bu çerçevede konuştuğumuz bugünkü dil, Türkiye Türkçesi dediğimiz dil, 13. yüzyılda Yunus Emre’nin diliyle bize aktarılmış ve ortaya çıkmış bir dildir. Bu dil bize Horasan Erenleri ile gelmiş büyük bir okyanusun, büyük nehrin bize ulaştırdığı dildir. Güzel Türkçemizde gün geçtikçe yabancı dillerin etkisinin artması, Türkçenin söz varlığını, söz dizimi özelliklerini olumsuz yönde etkiliyor Doğu ve batı dillerinden, özellikle de İngilizceden, bir söz akını olduğu gerçektir. Sözlerin bir bölümü teknolojiyle birlikte geldi. Yeni bulunan ve yeni üretilen aletler, ülkemize gelirken adını da birlikte getirdi... Dilimizin doğal gelişmesi içerisinde bu aletlerin çok az bir kısmına karşılık bulunabilmişti: Buna karşılık yabancı kaynaklı sözlerin dilimize girişi her geçen gün biraz daha artıyor. Yeni bulunan ve üretilen aletlerin adları girmekle kalmadı, bu aletlerin çeşitli özellikleri, parçaları, kullanıcıları ile ilgili sözler de dilimize girmeye başladı. Kısa bir süre içerisinde yabancı kaynaklı söz kullanmak bir özentî halini aldı. Günlük hayatta, çarşıda, pazarda, radyoda, televizyonda, basında, okulda, sporda kısacası her yerde yabancı kaynaklı sözler artık bilinçsizce kullanılır oldu. Toplumda Türkçe bilincini uyandırmak ve canlı tutmak zorundayız.

Terimlerin Türkçeleştirilmesi demek, Türkçe terimlerle bilim yapmak anlamına gelir. Bu da bir bilim dili olan Türkçenin daha da gelişmesini güçlenmesini sağlayacaktır.

Dilimizi bekleyen tehlikeye gelince... Üçüncü binyılın henüz başlarındayız... İnsanlığı yeni binyılda nelerin beklediği, geleceğin dünyasının nasıl olacağı, bilimde hangi noktalara ulaşılabileceği gibi çeşitli konularda bilim adamları öngörülerde bulunuyorlar. Bu öngörülerden biri de yeryüzündeki dillerle ilgili. Yeni binyılın daha ilk yüzyılı sona ermeden yeryüzündeki pek çok dilin yok olacağı öngörüsünde bulunuluyor. Ürpertici bir öngörü... Bir dilin yok olması demek, bir kültürün, dahası bir ulusun yok olması demektir. Dilini kaybeden bir ulusun bireylerinde genlerin birkaç kuşak daha yaşayacağı, ulusların biyolojik olarak varlıklarını sürdürebileceği ileri sürülebilir. Ulusunu oluşturan en önemli öge dil olduğuna göre dili yeryüzünden silinmiş bir ulusun varlığının da silinmiş olacağı bir gerçektir. Geçmişte bu durumun örnekleri vardır. Ancak, Türkçe için böyle bir tehlike söz konusu değildir. Türk ulusu diline sahip çıktıktan sonra, karamsar olmamak gerekir. Bu bilinç uyandıktan sonra Türkçemizin geleceği konusunda endişeye yer yoktur. Üçüncü binyılda Türkçemizi aydınlık günlerin beklediğine inanıyorum.

Türkçenin katledilmesine seyirci kalmamamız gerekir. Türkçe hepimizin en kutsal varlığıdır. Türkçe bizim kimliğimizdir, adımızdır, soyadımızdır, türkümüzdür, şarkımızdır, sevgimizdir. Şairin dediği gibi Türkçe, ses bayrağımızdır. Bayrağımızı koruduğumuz gibi dilimizi de korumalıyız. Biz bu dilimizi atalarımızdan miras aldığımız kadar, gelecek kuşaklardan da ödünç aldık. Ele ele verelim, dilimize sahip çıkalım. Gelecek kuşaklara

Türk'e yakışır bir Türkçe bırakalım. Hepinizin dil bayramını kutluyor, saygılar sunuyorum.

Dr. Enver Hasanoğlu

Türkiye- Azerbaycan Dostluk İşbirliği ve Dayanışma Vakfı Başkanı

13. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı, Türk dili ile ilgili gelişmeleri görüşmek ve yeni tespitleri tartışmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Yunus Emre Enstitüsü görevi gereği daha önce Bosna Hersek, Romanya, Macaristan'dan sonra Polonya'da da "Büyük Türk Dili Kurultayı"na destek vermektedir.

Polonya, Avrupa'da Türkoloji'nin en eski merkezlerinden biridir. Polonya'da Kraliyet Sarayı'nda 16. yüzyıldan itibaren öğretilen Türkçeye, Tadeusz Kowalski, Ananiasz Zajaczkowski, Jan Reychman gibi büyük Türkologların hizmet ettiğini biliyoruz.

Vilnius, Lviv, Krakov, Varşova ve Poznan Üniversitelerinde Türkoloji bölümlerinin Türk dili araştırmalarına yaptığı nitelikli katkı ve yetiştirdiği büyük Türkologların varlığı Türkçenin dünya dili olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Polonya'da Türkçe çalışmaları ve öğreniminin tarihi 15. yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır. Bu tarih aynı zamanda Polonya ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki siyasî ilişkilerin başladığı bir dönemdir.

Polonya'daki Türkçe çalışmalarının gelişmesinin karşılıklı siyasî, ticarî ve kültürel ilişkilere bağlı olması da göstermektedir ki, dil önemli bir etkileşim aracıdır.

Mesela Polonya'da Franciszek Meninski Türkçe Sözlük çalışmalarına başlamış, ardından 1919'da Krakov'daki Jagellon Üniversitesi'nde Profesör Tadeusz Kowalski tarafından Türkoloji kürsüsü kurulmuştur. Arada bazı Türkoloji çalışmaları da olmuşsa da 1935'te Varşova'daki Doğu Çalışmaları Enstitüsü açılmış; Türkoloji kürsüsünün başkanlığına dünyanın tanıdığı saygın bilim insanı Profesör Ananiasz Zajaczkowski getirilmiştir.

Son olarak 1946'da Krakov ve Varşova'daki Doğu Çalışmaları Enstitüleri yeniden açılmış, ardından kısa bir süre sonra Wroclaw Üniversitesi'nde bir Türkoloji Bölümü kurulmuştur. Türkçenin tarihi ve öğretimiyle ilgilenen bu kürsülerden saygın bilim insanları çıkmıştır.

Samuel Otwinowski, J. Sekowski, A. Muchlinski, I. Pietraszewski, A. Chodzko gibi Türk Diline hizmet eden bilim insanları Türkiye-Polonya İlişkilerine önemli katkılar sağlamışlardır.

Polonyalı Türkologların Türk dili çalışmaları, Türkiye ve Türk dünyası üzerine araştırmaları Türkiye-Polonya İlişkilerinde seçkin ve zengin bir işbirliğinin olduğunu göstermektedir.

Aydınlar ve bilim insanları arasındaki üst düzey işbirlikleri hiç kuşkusuz milletlerin ve devletlerin politik, ekonomik ve teknolojik gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla Leh ve Türk bilim insanlarının "Türkçe" hakkında araştırma ve çalışmaları, on yıllar içerisinde "kültürel değişim ve etkileşim" sonucunda ortak teknolojik çalışmalara da vesile olacaktır. Türkçenin bilim dili olarak yaygınlaşması ve üretim dili olması Türkiye'nin olduğu kadar ortaklıklar kurduğu dost devletlere de ciddi katkılar sağlayacaktır.

---

† Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

Önceleri Çin Seddi'nden Adriyatik kıyılarına varıncaya kadar aşağı yukarı 220 milyon insanın konuştuğu dil olan Türkçe, 21. yüzyılda artık farklı coğrafyalarda farklı milletlere mensup insanların konuştuğu, araştırdığı bir iletişim ve etkileşim dili olmaya başlamıştır. Bugün Amerika'dan Japonya'ya varıncaya dek farklı kategorideki meslek ve yaş gruplarında çeşitli insan toplulukları Türkçe öğrenmekte veya Türk Dili araştırmalarına katkı sağlamaktadır.

Bu elbette Modern Türkiye'nin son 15 yılda gösterdiği hızlı değişimin, politik nüfuzunun artmasının ve zenginleşmesinin sonucunda olmuştur. Türkçeye ilgi, aslında Türkiye'ye meraktan kaynaklanmaktadır. Bu merak beraberinde kültürel değişimi ve nihayetinde bilimsel işbirliklerini getirecektir. Ben dünyanın çeşitli araştırma merkezlerinde, üniversitelerinde Türk Dili Kürsülerinin varlığının ortak etkileşim ve bilişim aracı olduğuna inanıyor bu buna önem veriyorum. Öyle ki Yunus Emre Enstitüsü olarak dünyanın 50 ülkesinde 100 farklı üniversitede Türkoloji Kürsülerini destekliyoruz.

Benim inandığım bir düşüncem var.

Türkçe+Bilim= Gönül.

Dil ve bilimin yan yana gelmesinden önce gönül kazanılmaktadır. Sonra üretime ve yatırıma dönüşen projeler gerçekleşecek, milletler ve devletler karşılıklı işbirliklerine gideceklerdir. Bu bakımdan Polonya'nın başkenti Varşova'da düzenlenen "13. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı"na katkılarından dolayı Sayın Büyükelçimize, Sayın Rektörümüze ve bütün ortaklarımıza teşekkür ediyorum.

Dr. Şeref ATEŞ

Yunus Emre Enstitüsü Başkanı

İÇİNDEKİLER

- Dr. Siham Zengi – Çok Dillilik Bir Ülkede “Türkmeneli’nin Dili Hoyrat” Başlıklı Eserde Arapça Kelimeler ve Kelimelerdeki Ses Değişimleri.....1-14
- Dr. Talip Doğan – İran’daki Türkçe Değişkenlerde *ķ* (Art Damak k’si) Ünsüzünün Gelişimi..... 15-25
- Dr. Onur Kurukaya – Doğu Batı Türkçelerinde Kelime Ölümleri.....26-29
- Dr. Gülnaz Çetinkaya – Geleneksel Anlatının Kurguya Katkısı Ekseninde Kültürel Kod Aktarıcı Olarak Efsane Polisiye Roman İlişkisi.....30-40
- Arş. Gör. Erdi Erbeden – Türkiye Türkçesinde Tabu Kelimeler ve Kalıp Sözcükler.....40-47
- Dr. Ülkü Polat – Eski Türkçede Bağlı Cümle Teşkilinde Kullanılan Bağlayıcılar.....48-58
- Dr. Gülşat Galiullina – Çağdaş Tatar Konuşma Dilinde Çok Anlamlı Sözcükler.....59-63
- Arş. Gör. Züleyha Hande Akata – Genel Ağ Dilinde Karma Ögeler.....64-73
- Gökhan Yağcı – Suriyeli Sığınmacılara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Meseleler ve Çözüm Önerileri Ankara Türk Kızılayı Toplum Merkezi Örneği.....74-84
- Dr. Gülhan Atnur - Yaña Millî Yul (Milli Yul) (1928-1939) Dergisinde Alfabe Değişimi ve Türk Diliyle İlgili Makale ve Haberler.....85-92
- Dr. Mevlüt Erdem – Hareket Fiillerinin Genel Özellikleri.....93-99
- Dr. F. G. Hisametdinova – Başkurtların İlbahar ve Yaz Bayramları Mitolojisi.....100-103
- Dr. İbrahim Şahin – Osmanlı Toponimlerinde (Yer Adlarında) Kıpçak Söz Varlığı Örneği: “Tataran-ı Aktav”, “Aktav” 104-109
- Dr. İsmet Çetin – Latin Asıllı Türk Alfabesinin Kabulü ve Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Dili ve Edebiyatı Derslerine Yansıması.....109-115
- Dr. Muhsine Börekçi – İşlevsel Dilbilim Bağlamında Türkiye Türkçesinde Fiilimsi (Eylemsi).....116-124
- Dr. Fatih Kirişçioglu – P.A. Oyuunskiy’in “Kartalin Vasiyeti” Şiirinin Semiyotik Kavramlar Açısından İncelenmesi.....125-130
- Dr. Kamila Barbara Stanek – Türk ve Leh Dillerinde ve Atasözlerinde Kedi ve Köpek Kavramlar.....131-153
- Dr. Zühâl Yüksel – Kırım Tatarcasında “Kadın” İle İlgili Söz Varlığı.....154-159
- Dr. Koray Üstün – Büyük Türkçe Sözlük’te Edebî Sanatlar: Tanımlama ve tanıklama.....160-167
- Dr. Meral Demiryürek – Diller Arası Bir Şair: Sait Maden.....168-177
- Dr. Mehmet Kurudayıoğlu – Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarındaki Konuşma Etkinliklerinin Konuşma Türleri Açısından İncelenmesi.....178-188
- Dr. Nilüfer Serin – Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Öğrenci Sözlüklerinin Yeri...189-199
- Arş. Gör. Nuray Tamir – Katmerli Zamir Çekiminin Son Dönem Çağatay Türkçesindeki Görünümü.....199-204
- Dr. Mustafa Onur Kan – Türkçe Eğitimi ve Edebiyat Alanlarındaki Yüksek Lisans Tez Özetlerinin Sözbilimsel Yapısı.....205-213

- Dr. Möhsün Nağisoğlu – Klasik Farsça-Türkçe Sözlüklerin Dil Tarihi Bakımından Değeri.....214-222
- Arş. Gör. Orhan Baldane – Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Söz Dizimi Farklılıkları Üzerine Notlar.....223-232
- Dr. Özay Karadağ – Program Geliştirme Süreçleriyle Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı.....233-246
- Dr. Özkan Öztekten – Gezgini/ Gezici (Wanderwort) Sözşeri ve Genç Sözüünün Kökeni.....247-251
- Arş. Gör. Mustafa Samet Kumanlı – Genel Sözlüklerde Eşdizimli Yapıların Verilişii.....252-256
- Dr. Musa Çifci – Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Yer Alan Biyografik Bilgilerin Eleştirel Okumaya Katkısı.....257-265
- Dr. Shahla Kazimova – XIX. Yüzyıl Polonya Edebiyatında Azerbaycan Leksiğii.....266-274
- Dr. Hacer Hüseynova – Türk Dillerinde Kantitatifliyin İfade Araçlarının Tarihsel Gelişimi (Morfolojik Yöntem).....274-279
- Dr. Âbide Doğan – Atatürk Devri Dil Çalışmalarının Dergilerdeki Yansımaları.....279-291
- Dr. Kerime Üstünova – Özne Ekleme, Dışlama, Değıştirme İşlemleri.....291-299
- Dr. Marija Djindjić - Prof. Dr. Slavoljub Djindjić ve Türkoloji Araştırmaları.....299-304
- Dr. Roza Eyvazova – “Salmas Ağzı” Eseri Dillerin Karşılıklı İlişkileri Zemininde.....304-309
- Dr. Salim Küçük – Takvim ve Gelenek Çerçevesinde Anadolu Ağızlarında Ay Adlarına Ait Söz Varlığı.....309-320
- Dr. Savaş Şahin – Türkmen Türkçesinde Sayılar.....321-330
- Dr. Sema Aslan Demir – Türkçede İşitme Algı Fiilleri ve Metaforik Anlam Genişlemeleri.....330-336
- Dr. Ömer Türkmenođlu – Ses Eğitiminde Dilin Etkisi.....336-338
- Arş. Gör. Sümeyra Harmanda - -(x)b Eki İle Kurulan Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Azerbaycan ve Türkmen Türkçelerinde Kullanımı.....338-347
- Dr. Işıl Işıktaş Sava – Kırım ve Karay Türkçelerinin Ortak Söz Varlığı Üzerine....347-362
- Dr. Müzeyyen Altunbay – Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrencilerin “Kısaltma” Kullanım Düzeylerinin Belirlenmesi.....362-370
- Dr. Könül Hacıyeva – Türk Edebiyatı Eğitimi ve Öğretiminde Edebiyat Tarihinin Bir Bütün Olarak Ele Alınması Meselesi.....370-375
- Dr. Gülden Tüm – Türkçenin Yabancı dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Antroponimi Üzerine Bir Çalışma.....375-385
- Dr. Baba Muharremli – Türk Lehçelerinde Birincil Zamir Kökleri.....385-391
- Dr. Gökhan Ölker – Türk Sözlükçülük Geleneğinde Türkçe-Rumca Manzum Sözlükler.....391-403
- Dr. Hatice Şahin – Türkçe Kelimelerin Galat Sözlüklerindeki İzahları Üzerine.....404-409
- Dr. Türker Barış Bulduk – Derviş Mustafa’nın 18. Yüzyılda İstinsah Ettiği Şeh-Nâme’deki Eskiicil (Arkaik)Unsurlar.....410-423

- Dr. Gönül Erdem Nas - Atebetü'l Hakâyık ve Kutadgu Bilig'deki Tema Ortaklıkları: Dünya ve İyilik Kavramları.....423-428
- Dr. Abdurrahman Güzel – Graf Teorisiyle Türkçe Öğretimi.....429-432
- Dr. Naile Hacızade – Azerbaycan Türkçesi ve Hakasçada Sözcüklerin Anlam Özelliklerinin Karşılaştırılması.....432-441
- Arş. Gör. Bilgit Sağlam – Türkçe Fiil Cümlelerinde Belirlilik.....441-454
- Dr. Ertan Besli – Eski Türkçeden Günümüz Türkçesine “Tat, Yât, Gâvur ve Yabancı” Göstergelerinin Kültür Dil Bilimsel Çözümlemesi.....454-458
- Dr. Muammer Nurlu – Yabancılara Türkçe Öğretiminde Fiiller Sözlüğü.....459-468
- Arş Gör. Yakup Yeşilyaprak - Adlî Dîvânı Örneğinde Bağlamli Dizin ve İşlevsel Sözlük Çalışmalarının Klasik Türk Şiiri İçin Önemi.....468-476
- Dr. Yasemin Dinç Kurt – Gezi Kitaplarındaki Dil ve Anlatım Özellikleri Üzerine Bir Çalışma.....476-490
- Dr. Alfiya Yusupova – Göçmen Tatarların Dili (Finlandiya’da Yaşayan Tatarların Dili Örneğinde).....490-494
- Dr. Zeki Kaymaz - Memlûk Kıpçak Türkçesi Eserlerindeki Atasözleri Varlığı.....495-500
- Dr. Radif Camaletdinov – Tatar Dünyasında Dilin Durumu ve Akrabalık Adları....501-505
- M.A. Zeqije Xhafçe – Türkçe Renk Adlarının Arnavutça’da Renk Kavramının Sözlükselleşmesindeki Yeri.....505-515
- Dr. Zeynep Yıldırım – İran Türkmenlerinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı.....516-525
- M.A. Mine Nihan Doğan – Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Aydaki Kadın Adlı Romanının Göstergibilimsel Çözümlemesi.....526-534
- M.A. Recai Ünal – Çağdan Türkiye Türkçesi Dizim Betiminde *Cümle- Önerme, Yetkinlik-Yargı* Kavramları Üzerine.....534-540
- Dr. İ. Gülsel Sev – Kutadgu Bilig’de Emirdeki İsteklilik: :{-AyIn}+ti-se.....541-549
- Dr. Hüseyin Yıldız – Türkçede Kanat Kelimesinin Etimolojisi Üzerine.....550-562
- Dr. Bayram Baş – Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Yetkinlikleri Üzerine Bir Durum Tespiti: Türkçe Dersi İşleme Örneği Geliştirme Çalışmaları.....563-571
- Dr. Funda Kara - Kitâb-ı Ömr-i Dünyâ’nın Türk Dili Tarihi Açısından Önemi.....572-580
- Dr. Mahbube Memmedova – Prof. Dr. Tofik Hacıyev’in Türkiye Türkçesi Üzerine Araştırmaları.....581-587
- Arş. Gör. Pervin Eyvazov – Prof. Dr. Bekir Çobanzade ve Türkçenin Söz Varlığı....587-592
- Dr. Hatıra Abdullayeva – “Dede Korkut Kitabı”nın Dilindeki Arapça Unsurların Morfolojik Yapısı ve Derivolojik Sistemdeki Yeri.....593-600
- Dr. Gızılgül Abdullayeva – XVII. Yüzyılda Hakim Dil Anlayışı ve Normda Halkileşme.....600-606
- Dr. Zemfira Şahbazova – Türk Lehçelerinde Soru Zamirleri ve Onların Lengüistik Özellikleri.....607-616
- Dr. Şerif Ali Bozkaplan – Salah Birsell Sözlüğüne Katkıları.....617-624
- Dr. Ahmet Özgür Güvenç – Değerler Eğitiminde Geleneksel Çocuk Oyunlarının Rolü.....625-631

- Dr. Alev Sınar Uğurlu – Osmanlı Aydını Ressam Mustafa Sait Bey’in Avrupa İzlenimleri.....632-640
- Dr. Erdoğan Uygur – Atasözleri İnsanlığın Ortak Mirası mı?.....641-648
- Dr. İbrahim Ahmet Aydemir – Çağdaş Türk Dillerinde Kopya Fiiller: Tipolojik Bir Değerlendirme.....649-655
- Dr. Ayşe Yücel Çetin – Ahmed Yesevî Hikmetlerinin Dili- Dilin Hikmeti.....656-662
- Beldin Aksu – Çağdaş Türkçede Kullanılan Eklerin Sıklığı.....663-684
- Dr. Burak Tüfekçioğlu – Türkçe Bilimsel Metinlerdeki Fiillerin Biçimbirimsel Birleşimleri ve Sıklıkları- Derlem Tabanlı Bir Çalışma.....685-695
- Dr. Celal Demir – Dinleme Kültürümüz ve Dilimizde “Kulak” la İlgili Metaforlar.....696-702
- Dr. Rabia Aksu – Çağatay Türkçesiyle Bir Hz. Fatma Hikâyesi.....702-712
- Dr. Serkut Mustafa Dabbagh – Türkçe’nin Bağdat Lehçesine Etkisi.....712-720
- Hatice Saat – Karamanlı Türkçesi Üzerine: Ünlü ve Ünsüz Değişimleri.....721-730
- Dr. Aynel Meşadiyeva – Türk Lehçelerinde ve Ağızlarında Spesifik Zarf- Fiil Ekleri Üzerine.....731-738
- Dr. Bilginer Onan – Dilbilimde Yapısalcı Anlayış ve İlk Okuma Yazma Öğretimi.....738-746
- Dr. Dürdane Rahimzade – Soyut Anlatımlı Bazı Arap Alıntılarının Oğuz Dillerinde Kıyaslaması.....747-751
- Dr. Naciye Ata Yıldız – Ege Bölgesinde Kadın Baş Giyimiyle İlgili Söz Varlığı.....751-767
- Dr. Ayşegül Celepoğlu – Muzaffer İzgü’nün Bazı Çocuk Kitaplarındaki Dil ve Anlatım Özellikleri Üzerine Bir Çalışma.....768-775
- Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ – Telafer Ağzı.....775-784
- Dr. Mehmet Demiryürek – İngiliz İdaresindeki Kıbrıslı Türklerin İngilizce İle İmtihani.....785-797
- Elif Civelek – Kendi Kendine Türkçe Öğrenmek İsteyenlere Yönelik Hazırlanan Üç Kitabın Karşılaştırmalı Analizi- Nasıl Bir Yol İzlenmeli?.....798-808
- Dr. Ayşe Derya Eskimen – Edebiyat Öğretimi ve Sinema- Bir Film İzleme Etkinliği.....809-819
- Arş. Gör. Buket Baran – Tuva Türkçesinde Görülen +KILA-, +ÑAYIN-, +ÇA-, +Y-, +ŞAARA- Ekleri Üzerine.....819-826
- Dr. Yakup Karasoy – Çağatayca Bir Fatıha Tefsiri Üzerine.....827-833
- Dr. Rasim Özyürek – Değişim Programları İle Üniversitemize Gelen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri.....834-838
- Saadet Öztürk – Coğrafyayla İlgili Bilim Dallarında Kavramları Adlandırma.....839-840
- Dr. Mustafa Öner - Türkçe Söz Varlığında Eşya Adları Üzerine Notlar.....841-847
- Dr. Halit Karatay – Dört Kare Yazma Yönteminin Öğretmen Adaylarının Yazma Becerileri ve Özyeterlik Algılarına Etkisi.....848-850
- Dr. Hamza Zülfikar – Şart, Dilek ve Dilek-Şart Terimleri Üzerine.....851-855
- Dr. Hayal Zülfikar – Deyimlerde Saklı Kalan Yabancı Kökenli Kelimeler.....855-859

**XIII. ULUSLARARASI BÜYÜK
TÜRK DİLİ KURULTAYI
BİLDİRİLERİ**

Özet

Önde gelen Yugoslav Türkologlarından biri olan Prof. Dr. Slavoljub Djindjić, 24 Nisan 1935 yılında Krnji Grad'da (Sırbistan) dünyaya gelmiştir. Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi, Doğu Dilleri Bölümünde eğitimini sürdürmüş ve 1959 yılında mezun olmuştur. Aynı bölümde doktora eğitimine de devam eden Djindjić, 1965 yılında “*Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerindeki Harp ve Devrim Temaları*” adlı çalışmasıyla doktor unvanı almıştır. Prof. Djindjić 1960–1997 yılları arasında Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Doğu Dilleri Bölümünde görev yapmıştır. Mesleki hayatı boyunca lisansta Türk Dili, Eski Türk Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı; lisanüstünde ise Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri derslerine girmiştir. Çeşitli idari görevlerde de bulunan Djindjić, zaman aralıklarıyla Doğu Dilleri Bölümü Başkanlığı ve 1983–1985 yılları arasında da Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Dekanlığı yapmıştır.

Verimli akademik hayatında hem çağdaş Türkçenin hem de *eski* ve yeni Türk edebiyatının çeşitli konularına eğilen derin araştırmalar kaleme almıştır. Prof. Djindjić'in özellikle *Türk Dili Ders Kitabı (Udžbenik turskog jezika)*, *Kitab-ı Dede Korkut (Knjiga Dede Korkuta)*, *Türkçe-Sırpça Sözlük* gibi *eserleri* sayesinde eski Yugoslavya ve Sırbistan'da Türkolojinin gelişmesinde önemli bir adım atılmıştır. İlk Türkçe-Sırpça Sözlük'ü hazırlamasından dolayı Eski Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel Prof. Djindjić'e altın silt takdim etmiştir. Prof. Djindjić'in *Kitab-ı Dede Korkut* çevirisi, Türk kültürü ve Türk dünyası araştırmalarına yaptığı katkılarının yanında *Dede Korkut Kitabı*'ni Balkanların birkaç ülkesinde de tanıtma ve açıklama açısından okuyuculara faydalı olmaktadır. Prof. Djindjić *Dede Korkut Kitabı*'nin Sırpçaya çevirisi için Edebiyat Çevirmenleri Derneğinin geleneksel Miloš N. Djurić ödülünü 1982 yılında kazanmıştır. Miloš N. Djurić ödülü, ünlü eserin Türk edebiyatı açısından önemi ve çevirisi dikkate alınarak ilk kez Türkçeden yapılan bir çeviriye verildi. Prof. Djindjić 30 Mart 2000 yılında Belgrad'da yaşama gözlerini yummuştur.

Bu çalışmada Prof. Djindjić'in Türkolojiye katkıları ve eserleri hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar sözcükler: Prof. Dr. Slavoljub Djindjić, Türkoloji, Türk dili, Türk edebiyatı

Prof. Dr. Slavoljub Djindjić 1935 yılında Krnji Grad'da (Sırbistan) dünyaya geldi. Liseyi Prokuplje'de bitirdi. Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi, Doğu Dilleri Bölümünden 1959 yılında mezun oldu. Aynı bölümde başladığı doktora çalışmasını 1965 yılında “*Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Eserlerindeki Harp ve Devrim Temaları*” adlı çalışmasıyla tamamlayarak Yeni Türk Edebiyatı bilim dalında doktor unvanını aldı. Aynı bölümde de çalışma yaşamına başladı. Prof. Djindjić Belgrad'da Eski Yugoslavya'nın ilk Şarkiyat Bölümünün kurucusu, Prof. Dr. Fehim Barjaktarević'in öğrencisi ve asistanıydı. Bayraktarević'e göre (14 Kasım 1889–22 Şubat 1970) Türkoloji, şarkiyat bölümünün temelini oluşturmalıydı. Çünkü Sırp'ların kendi dilini, tarihini ve kültürünü daha iyi anlayabilmelerinin yolu Türkçeden geçiyordu (Djukanović 1968: 478). Osmanlıların beş yüzyıllık varlığı kültürümüzde büyük bir iz bırakmıştır. Fehim Bayraktarević 1925 yılında Belgrad Üniversitesi

* Bu makale, Sırbistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından maddi olarak desteklenen "Ölçünlü Sırpçanın Lengüistik Araştırmaları ve Sırp Bilimler ve Sanatlar Akademisi Sırpça Hırvatça Yazı Dili ve Ağızları Sözlüğü" adlı proje (No: 178009) esas alınarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr. Marija Djindjić, *Sırp Bilimler ve Sanatlar Akademisi Sırp Dili Enstitüsü, Belgrad*, msdjindjic@gmail.com

Felsefe Fakültesinde Şarkiyat Bölümünü kurarak bu bölümde “Türk Dili” derslerini seçmeli olarak okutmaya başladı.

Djindjić 1963'te Türk Dil ve Edebiyatı Asistanı, 1968'de Türk Edebiyatı Yardımcı Doçenti, 1973'de Türk Dili Yardımcı Doçenti, 1976'da Doçent Doktor, 1981 yılında da Türk Dil ve Edebiyatı Profesörü oldu. Mesleki hayatı boyunca lisansta Türk Dili, Eski Türk Edebiyatı ve Yeni Türk Edebiyatı; lisanüstünde ise Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri derslerine girdi. Prof. Dr. Slavoljub Djindjić 1987–1990 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti'nin başkenti Üsküp'te, “Aziz Kiril ve Metodiy” Üniversitesi bünyesinde bulunan Filoloji Fakültesine Çağdaş Türkçe dersi için misafir hoca olarak davet edildi.¹ Birkaç defa Bölüm Başkanlığı ve Dekan Yardımcılığı, Üniversite Senato üyeliği görevlerinde bulundu. 1983–1985 yılları arasında Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesinde *dekan olarak* görev yaptı. Ankara'da ve İstanbul'da da Türk Dili kurultaylarına katıldı. Kurultaylarda çoğu zaman Yugoslavya türkologlarının adına açış konuşması yaptı. Onun Türkolojiye olan hizmetleri kendi ülkesi ile komşu ülkelerde ve Türkiye'de yankı bulmuştur. İstanbul'da 30 Eylül–4 Ekim 2013 tarihleri arasında düzenlenen VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresinin bir oturumuna Prof. Dr. Slavoljub Djindjić adı verilmiştir.

Türkolojinin sadece tek bir alanında çalışmamıştır. Hem edebiyatla hem de dil alanıyla uğraşmıştır.² İki alanın dikkate değer bazı çalışmalarından söz etmek istiyoruz.

Türkçe ile Sırpça, tarih boyunca birbiriyle ilişkide bulunmuş iki dildir. Türkçe ile Sırpanın bu ilişkisini ortaya koymak, Türkçenin eski Yugoslavya'nın Türkoloji merkezleri olan Belgrad, Saraybosna, Priştine ve Üsküp'te gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Slavoljub Djindjić'in yürütücülüğünde *Türkçe-Sırpça Sözlük* hazırlandı. *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumunun birinci Türkçe-Sırpça sözlüğüdür. Türk Dil Kurumunun 1996 yılında yayımlanmış olduğu Sırpça Hırvatça sahasındaki ilk kapsamlı eser olan *Türkçe-Sırpça Sözlük* yaklaşık 36000 sözcük içermektedir. Bu eser, Prof. Dr. Slavoljub Djindjić (A, B, C, Ç, D, F, G, I, J, K, L, M, N, Ö, P, R, S, Ş, U, Ü, Y, Z harfleri), Prof. Dr. Mirjana Teodosijević (H, İ, O, T, V harfleri) ve Prof. Dr. Darko Tanasković (E harfi) tarafından hazırlanmıştır. Sözlük Eski Yugoslavya'da Türkçeyle uğraşanlar için yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır. Slavoljub Djindjić'in yazdığı Ön Söz'de sözlüğün yapısı, ilkeleri ve kapsamı üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türkçe üzerine toplu bir bilgi de verilmiştir. Yazar, yazı reformu ve dil devrimi konularına da değinmiştir. Sözlükte yalnız kültür ve yazı dilinde kullanılan öğelere yer vermekle kalmadıklarını, halk dilinde geçen söz ve deyimleri ve argoda kullanılan sözleri de değerlendirdiklerini eklemiştir. Böylelikle sözlüğün geniş bir okur kitlesine seslendiği ortaya çıkıyor” (Prof. Dr. Hasan Eren'in raporundan, 25.8.1994. tarihli ve Sözl. Kl. 519.203.648 sayılı yazı ile 26.04.1994 tarihli yazı³). İlk *Türkçe-Sırpça Sözlük*'ü hazırlamasından dolayı Eski Millî Eğitim Bakanı Hasan Celal Güzel Prof. Djindjić'e altın şilt takdim etmiştir.

Türkçe öğretiminde ders kitapları sürecin çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. 1979 yılında Slavoljub Djindjić Bölümün I ve II. sınıfları için Türkçenin grameri alıştırmaları ve alıştırmaların sözlükleriyle birlikte "Udžbenik turskog jezika" (Türk Dili Ders Kitabı) yayımladı (Djindjić 1979). Bu ders kitabı temel Türkçe programına göre hazırlanıp ilk Türk Dili ders kitabıdır. Bu ders kitabı, Prof. Djindjić'in yıllar boyunca öğrencilere vermiş olduğu derslere ve gramer araştırmalarına dayanılarak hazırlanan bu kitabın altı baskısı vardır. Altıncı baskısı Belgrad'da 2012 yılında basılmıştır (Djindjić 2012). Bu kitap üniversitelerdeki Türk Dili

¹ Babam, Üsküp'ten Belgrad'a her dönüşünde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde çalışan eski öğretim üyelerinden bahsediyordu. Aynı zamanda ona göre misafirperverliği ile öne çıkan bir şehir olan Gostivara meslektaşlarıyla gidip tanıştığı Türklerden çok söz ederdi. Onların babam üzerinde derin izler *biraktıklarını vurgulamam gerekiyor*. Makedonya ve Kosova Türklerinin halk edebiyatına özel ilgi gösterdi. Yugoslavya Türk halk edebiyatında çeviri ve araştırma türünden yazıları vardır.

Profesörün eserlerinin seçilmiş bibliyografyasına bakınız (Genčić 2009: 15–27)

Prof. Djindjić'in özel arşivinden.

2

3

derslerinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır ve özellikle öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kaleme alınmıştır. Ayrıca kitabın Türk diline ilgi duyan genel okuyucunun da güvenle başvurabileceği bir yayın olmasına özen gösterilmiştir. 1990 sonlarında hızlı teknolojik değişim sürecinde, ders yapıtlarının da sık sık kendilerini yenilemeleri kaçınılmaz olmuştur. Buna rağmen, Belgrad Filoloji Fakültesinde o günden bugüne başka bir ders kitabı yazılmadığı için hâlâ bu ders kitabı kullanılmaktadır.

Bunlarla birlikte Slavoljub Djindjić'in 1969 yılında Prof. Dr. Marija Djukanović ile birlikte hazırlayıp Belgrad'ta Bölümün III. ve IV. sınıfları için *Türk Düzyazı Örnekleri* (Primeri turske proze) adı altında kapsamlı bir derleme kitabı da vardır. Bu ders kitabının Yeni Türk Edebiyatı programına göre hazırlanıp seçilmesi her Yeni Türk edebiyatçısının eserler hakkında önce tasnifle ilgili genel bilgiler vermesini ve bu nitelikteki bir eseri dikkatlere sunmasını hedeflemektedir. Son kısımda Sözlük bulunmaktadır. XX yüzyılın edebiyatçıları olarak düzyazı türü için antolojisine seçtiği yazarlar, Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşad Nuri Güntekin, Nazım Hikmet Ran, Sabahattin Ali, Sait Faik Abasıyanık, Kemal Tahir (Demir), Aziz Nesin, Haldun Taner, Necati Cumalı, Yaşar Kemal (Gökçeli), Nezihe Meriç, Fakir Baykurt'tur.

Bundan başka Türkizmlerin sorunlarıyla uğraşmış⁴ konuyla ilgili makaleler yazmıştır. Djindjić'in bilimsel olarak ilgi duyduğu konular özellikle iki makalesinde görüldüğü gibi Sırpçanın lehçelerinde Türkizmler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Djindjić S. 1972 ve Djindjić S. 1974). Türk lehçeleri Sırpçanın sözcük hazinesinin zenginleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Memleketi olan Güney Sırbistan'ın halk ağızlarında Türkizmlerin kullanım sıklığı epeyce yüksektir. 1877–1878 yılları arasında gerçekleşen Sırp Türk savaşı sonucunda Güney Sırbistan bölge olarak bağımsızlığını kazanıp 1878 – Berlin Antlaşması ile tamamen bağımsız olmuştur. Bu yüzden Güney Sırbistan'ın tüm ilçeleri Türk dilinin güçlü etkisi altında kalmıştır. Kendisi, bizim halk ile Balkanlardaki Osmanlı'nın medeniyet temaslarının etkisinin farkında olarak bu etkileri bizim çağdaş kültürel kimliğin özel bir zenginliği olarak araştırmıştır. 1974 yılında yayımlanan makalesinde o zamana kadar Sırpça-Hırvatça yazarların bu sözcüklerin araştırmalarında metodoloji sorunu ve yazılı Osmanlıca yerine Türk ağızlarının etimonu verilmesi gerektiğini belirtti. Sırp yazarı Borisav Stanković'in eserlerinden Türk lehçelerine ait on bir sözcüğü örnek olarak ele alıp [aba (*aba*), apans` s, (*apansızın–apansız*), baksim (*bakasın*), çal`k (*çalık*), djuvendija (*güvende/güvençe*), filiziti (*filizlemek*), karadak (*kardak*), oja (*oya*), saltanatluk (*saltanat*), suruntija (*sürüntü*), taki (*tike/tikke*)] bunların nasıl işleneceği konusunda yol gösterdi. Aynı zamanda mevcut olan Türkizm sözcüklerinde (Škaljić 1973 ve Knežević 1962) Türkizmlerin etimolojisinin yazılı Osmanlıca esas alınarak verildiğinde hem gramer hem etimoloji eksikliğine yol açıldığını vurguladı. Türkizmlerin önemli bir kısmı Batı Rumeli Türk halk ağızlarından alınmıştır ve bunlarda orijinal Türk sözcüklerin fonetik şekilleri korunmaktadır. Örneğin, Škaljić'in *dibiduz* madde başında orijinal Türk sözcüğün aynı fonetik şekli olan ve bazı Anadolu halk ağızlarında hâlâ kullanılmakta olan *dibiduz* yerine *dübedüz* etimolojisi verdiğini yazdı (Djindjić S. 1974: 115). Bu kelimeleri Türkiye Türkçesi ölçünlü dilinden Sırp ağızlarına geçmiş kelimeler olarak değil, bilhassa Batı Rumeli ağızları yoluyla Sırpçaya geçmiş kelimeler olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu makale Türkizmlerin nasıl işlenmesi gerektiği konusunda bütün araştırmacılara önemli modeldir (Petrović 2009: 148).

Prof. Djindjić'in Türk dili ile ilgili bazı problemlerin üzerine lengüistik çalışmaları da vardır. Aralarında 1975 yılında yaptığı iki çalışması önemli yer tutmaktadır: *Glagolski vid u savremenom turskom jeziku* (Çağdaş Türkçede görünüş türleri) (1975a) ve *L`adaptation*

En yeni araştırmaya göre ölçünlü Sırp dilinde günümüzde üç bin Türkçe alıntının bulunması bile⁴ geçmişteki kültür temaslarının yoğunluğunu gözler önüne sermektedir (Djindjić M. 2013: 553).

phonologique des gallicismes dans le turc litteraire (Ölçünlü yazılı Türkçede Fransızca kökenli sözcükler üzerine) (1975b).

Profesör Dr. Slavoljub Djindjić hem manzum hem düzyazı olan Türkçe eserleri Sırpçaya çevirdiği çok sayıda çalışması da vardır. Örneğin *Türk Halk Masalları* (Djindjić S. 1978) ve *Çağdaş Türk Şiiri Panoraması* (Panorama savremene turske poezije) (Djindjić S. 1968). *Türk Halk Masalları* isimli masal kitabında 17 masal yer almaktadır. Bu kitapta, Djindjić Türk masallarının özellikleri, kahramanları, konuları, yapı ve üslup gibi konuları üzerinde durmuştur. Dünya masal hazinesinin bir seçkisi olan *Dünyanın En Güzel Masalları* adıyla Eski Yugoslavya'da yayımlanan üç ciltlik eserde Türkçe ***Ağlayan Elma ile Gülen Elma Masalı yer almıştır*** (Kotevska 1977: 155–164).

Çağdaş Türk Şiiri Panoramasında 13 şairin çeviri şiirleri arasında Nazım Hikmet, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday'ın şiirleri yer almaktadırlar. Antoloji Cumhuriyet dönemi şairlerini odak almıştır. Djindjić, giriş metninde 20. yüzyılın başlarıyla birlikte modern Türkçe şiirin şekillenmesine dair genel bir panorama ortaya koymuştur.

Değişik türlerdeki metin çevirilerinde tecrübe sahibiydi ve Orhan Şaik Gökyay'ın çevirisine dayanarak Dede Korkut Kitabı'nı çevirmiştir. Prof. Djindjić'in *Kitab-ı Dede Korkut* çevirisi, Türk kültürü ve Türk dünyası araştırmalarına yaptığı katkıların yanında, Dede Korkut Kitabı'nı Balkanların birkaç ülkesinde de tanıtma ve açıklama açısından okuyuculara faydalı olmaktadır. Prof. Djindjić Dede Korkut Kitabı'nın Sırpçaya çevirisi ile 1982 yılında Edebiyat Çevirmenleri Derneğinin geleneksel Miloš N. Djurić ödülünü kazanmıştır. Miloš N. Djurić ödülü, ünlü eserin Türk edebiyatı açısından önemi ve çevirisi dikkate alınarak ilk kez Türkçeden yapılan bir çeviriye verilmişti (Djindjić M. 2016: 470). Jüri verdiği ödülle ilgili gerekçeli kararı şu şekilde açıkladı:

“Dede Korkut, Türk destanının bütün edebî ve kültürel-tarihsel niteliklerini temsil etmekte, şüphesiz dünya destan hazinesindeki önemli destanlar arasında yer almaktadır. Bu açıdan söz konusu eser, Ramayana, Şehname, İlyada, Kalevela vb. eserlerle aynı değerdedir. Bu tip eserlerle tercüme yoluyla tanışmanın her kültür ve edebiyat için ne kadar önemli olduğunu belirtmeye bile gerek yoktur.

Oğuz kahramanlık destanlarının kendine özgü üslubu çevirmen için herhâlde özel bir güçlük teşkil etmekteydi. Çevirmenin görevi gayet zordur. Çünkü ülkemizde bu tip eserler için yeni bir çeviri modeli kurmak, Türk destan üslubunun ses tonunu muhafaza etmek, atmosferin yoğunluğunu aktarmanın yanında yeknesaklık tuzağına da düşmemek gerekiyordu. S. Djindjić, yaratıcı bir şekilde tüm bu gereklere riayet etmiştir. Kendisi, toprağımızdaki kahramanlık destanımızın özdeş unsuru olan onlu ölçümüzün bütün imkânlarından yararlanmış. Oğuz Destanları, Djindjić'in filolojik temellere dayanan heyecanlı ve lirik çevirisinde, bizim okuyucuların yakın duygularına seslenen onlu ölçüde yankılanıyor. Hâlbuki bu yakınlık sağlanırken eserin ruhundan, şeklinden ve manasından hiçbir fedakârlık yapılmamıştır. Böylelikle bu tercüme, gerek okuyucunun gerekse bizim bilimimize, edebiyat teorisi ve tarihi araştırmalarına özellikle mukayeseli folklor çalışmalarına temel bir zemin teşkil edecektir.” (İsen 2009: 186, 187).

Eski ve yeni Türk edebiyatından Türkçenin öğretimine, Türk dilinden eski ve yeni Türk edebiyat araştırmalarına, Sırpçaya Türk edebî eser çevirilerine ve çalışmalarına adanan uzun bir ömür. Prof. Dr. Slavoljub Djindjić 1997 yılında emekliye ayrıldı. 30 Mart 2000 yılında Belgrad'da yaşama gözlerini yumdu. Yazdığı eserlerle ve yetiştirdiği öğrencilerle Türk diline ve Türk eğitimine 37 yıl hizmet etmiştir. Onun adına 2009 yılında pek çok değerli bilim adamının katkısıyla Belgrad Filoloji Fakültesinde armağan kitabı yayımlanmıştır. Bir üniversite profesörünün temel vazifesinin ders kitabı başta olmak üzere öğrencilere gerekli olan kaynakları yazma olduğunu babam her zaman meslektaşlarına ve bana söylerdi. Kendisinin

ders kitabı ve sözlük yazarak bu vazifeyi yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Altmış beş yaşında aramızdan ayrılan hocamızı örnek bir insan olarak sonsuz bir saygı ve rahmetle anıyoruz. Anısı bana, yani kızına Türkoloji alanında daima ışıklı yolu gösterecektir. Bu satırları, Djindjić'in meslektaşısı ve arkadaşı Darko Tanasković'in anısına sarf ettiği sözlerle tamamlamak istiyoruz:

İvo Andrić "Yol Kenarındaki İşaretler" eserinde şunları yazdı: "*İnsanların tamamı - bazıları daha az bazıları ise daha fazla güç ve azimle- mutluluk arıyor. Mutluluğu, hayatın yollarını kesiştirdiği çok sayıda insanın ortak mutluluğunda arayanlar; onu bulma ve koruma konusunda en şanslı olanlardır. Slavoljub Djindjić, böyle bir kişiliğe ve kadere sahip, yüce gönüllü nadir insanlardan biriydi. Başkalarını veya kendini ikna etme ihtiyacı hissetmeksizin nefes almak, görmek veya uyumak kadar doğal bir tavırla insanları samimiyetle sever ve anlardı... Slavko'nun zamansız gidişinden birkaç ay sonra bu münzevi insan hakkında pek çok övgü dolu söz söylendi, üstelik bu konuda pek de cömert olmayan bir ortamda... Herkesin hayatını kalıcı olarak etkileyen mutluluk ancak bu şekilde ölçülebilir zira hayat, boş tarla üzerinden yürüyüp geçmeye benzemez... Slavoljub Djindjić göç ettikten sonra bile tutarlı bir biçimde yanımızda olmaya devam ediyor. Nemo ante mortem beatus.*

Geleneksel oryantal filolojinin diğer iki disiplini olan Arap ve Fars filolojisini de çok iyi bilen Djindjić, öğretim ve araştırma hayatında çok yönlü ve çok üretken bir Türkologdu. Djindjić'in serüveni çocukken memleketinde kullanılan Türkçe kelimelerle karşılaşp bu kelimelere merak duymasıyla başladı. Belgrad okulunun genç oryantalistlerinden ve önde gelen bilim adamlarından biri olana kadarki süreçte oryantal renklerle ve kokularla bezenmiş Sırbistan'ın güneyinin günlük hayatını bütün benliğiyle içine çekti. Bu nedenle Türk dili, edebiyatı ve kültürü çalışmalarıyla arasında özel bir bağ kurdu ve bu bağı yıllar içinde besledi.

Dersler onun için kutsal saatler anlamına geliyordu. Programda öngörülen dersleri neredeyse hiç aksatmaz, zamanında başlatır zamanında bitirir, öğrencilere ise ortak bir amaç etrafında toplanan meslektaşları gözüyle bakardı. Kendisinin sıkça tekrarladığı gibi eğitimin asıl amacı sınava hazırlamak değil araştırma yapılmasını sağlamaktı. Sözlü sınavlarda adaleti ve yardımseverliğiyle, not verme konusunda ise yumuşak bir profesör olarak akıllara kazınmıştı. Bir öğrencinin zayıf veya yetersiz bilgisini değerlendirirken zorlanır, hafifçe tebessüm eder ve "in dubio pro reo" deyimini hatırlatırdı... Okumaya istekli olanlara yardımını asla esirgemez, tavsiyelerde bulunur, onları ek kaynaklara yönlendirirdi. Mütevazı ve ölçülü kişiliği nedeniyle bunu açık açık gösteremese de öğrencilerinin her türlü başarısından tüm kalbiyle mutlu olurdu." (Tanasković 2000).

Kaynaklar

Genčić, Snežana (2009), "Bibliografija radova prof. dr Slavoljuba Djindjića", *Istoci i utoci, Sećanje na Slavoljuba Djindjića* (Zbornik radova), Beograd: Filološki fakultet, 15–27.

Djindjić, Marija (2013), *Turcizmi u savremenom srpskom književnom jeziku (semantičko-derivaciona analiza)*, doktorska disertacija (basılmamış Doktora Tezi), Beograd.

Djindjić, Marija (2016), "Dede Korkut Kitabının Sırpçaya Çevirisi Hakkında", III Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi Dede Korkut ve Türk Dünyası (19–23 Ekim 2015) *Bildiriler Kitabı*, 2. cilt, İzmir, 469–474.

Djindjić, Slavoljub (1968), *Panorama savremene turske poezije*, Prokuplje: Rade Drainac.

Djindjić, Slavoljub (1972), "Tursko Vranje u delu Bore Stankovića", *Prilozi sa književnost, jezik, istoriju i folklor* 1972/1–2, Beograd, 28–53.

Djindjić, Slavoljub (1974), "Ka turcizmima Bore Stankovića", *Anali Filološkog fakulteta*, God. 11, knj. 11, 113–120.

Djindjić, Slavoljub (1975a), "Glagolski vid u savremenom turskom jeziku", *Linguistica* XV, 51–61.

Djindjić, Slavoljub (1975b), “L`adaptation phonologique des gallicismes dans le turc litteraire”, *I. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 193–198.

Djindjić, Slavoljub (1978), *Turske narodne bajke* (izbor, prevod i pogovor Slavoljub Djindjić), Beograd: Narodna knjiga.

Djindjić, Slavoljub (1979), *Udžbenik turskog jezika*, Beograd: Univerzitet u Beogradu.

Djindjić, Slavoljub (2012), *Udžbenik turskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike [genişletilmiş son baskısı].

Djindjić, Slavoljub, Djukanović, Marija (1969), *Primeri turske proze*, Beograd: Narodna knjiga.

Djindjić, Slavoljub, Teodosijević, Mirjana, Tanasković, Darko (1997), *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu.

Djukanović, Marija (1968), “Katedra za orijentalnu filologiju”, *Sto godina Filozofskog Fakulteta*, Beograd.

İsen, Mustafa (2009), *Varayım Gideyim Urumeli'ne* (Türk Edebiyatı'nın Balkan Boyutu), İstanbul: Kapı Yayınları.

Knežević, Antun (1962), “Die Turzismen in der Sprache der Kroaten und Serben”, *Slawisch-Baltisches Seminar der Westfälischen Wilhelms Universität Münster*, Meisenheim am Glan.

Kotevska, Cveta (1977), *Bajke naroda sveta*, 3, Beograd : Narodna knjiga, 1977.

Petrović, Snežana (2009), “Prilog proučavanju turcizama iz Vranja i susednih govora”, *Istoci i utoci, Sećanje na Slavoljuba Djindjića* (Zbornik radova), Beograd: Filološki fakultet, 147–157.

Škaljić, Abdulah (1973), *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: Svjetlost.

Tanasković, Darko (2000), “In memoriam, Prof. Dr. Slavoljub Djindjić (24. April 1935–30. mart 2000)”, *Filološki pregled*, XXVII (2000), 2.

“SALMAS AĞZI” ESERİ DİLLERİN KARŞILIKLI İLİŞKİLERİ ZEMİNİNDE

Dr. Roza HÜSEYN KIZI EYVAZOVA¹

Özet

Dr. Bilgehan A. Gökdağ “Salmas Ağzı” eserinde Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme konusunu açıklamış, İran Türklerinde kimlik meselesini araştırdırken milli kimliğin şekillenmesinde *Varlık* dergisinin yeri; 1979-2003 yılları arasında İran’da çıkan dergi ve gazetler; 1979-1984 yıllarda İran’da Türklükle ilgili çıkan kitapların bibliyografyası meselelerini nezere çatdırmıştır. “İrandaki Türk ağızlarının sınıflandırılması” bölümünde araştırdılır ki, Balkanlar, Türkiye, İran, Irak, Azerbaycan, Gürcistan, Kıbrıs gibi ülkelerde konuşulan Türkçe, Oğuzça içerisinde ele alınmaktadır. Afganistan ve Özbekistan’da Oğuzça konuşan Türk topluluklarının olduğu bilinmektedir.

Güney Azerbaycan diyalekti öbegi başlığı altında Gülşen Seyhan Alışık 7 ağzı toplar: 1. Kuzeybatı ağızları: Tebriz, Urmiye; 2. Kaşkay; 3. Aynallu; 4. Sungur; 5. Kum; 6. Kabil Afşar ağzı; 7. Kuzey Irak ağzı.

Batı Türkçesini Doğu Ağız ve Batı Oğuz olarak ikiye ayıran Ercilasun, Doğu Anadolu, Irak, İran ve Azerbaycan ağızlarının Doğu Oğuz grubu içinde göstermektedir.

Bilgehan A. Gökdağ nezere çatdırır ki, Ahmet B. Ercilasunun konuya yaklaşımı da Gerhard Doerfer’e yakındır.

Prof. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Nesimi adına Dilçilik Enstitüsü, roza-eyvazova@rambler.ru¹

ANKARA 2018
PARA İLE SATILMAZ